

Gegevens over zeehonden in 2020

Nota van het KBIN (BMM), 11 januari 2021

Opgesteld door Jan Haelters, Francis Kerckhof en Kelle Moreau

Het KBIN voert, samen met een aantal wetenschappelijke instituten, al sinds het begin van de jaren 1990 onderzoek uit op zeezoogdieren die in België (en in mindere mate Noord-Frankrijk) aanspoelen. Hierover wordt regelmatig gerapporteerd in specifieke tijdschriften en in het kader van internationale verplichtingen. Sinds 2014 publiceert het instituut ook jaarrapporten over zeezoogdieren. Deze kunnen geraadpleegd worden op www.marinemammals.be/reports. In de tekst hieronder worden delen van vorige jaarrapporten overgenomen (Haelters et al., 2018; 2019; 2020) en wordt de (voorlopige) informatie van 2020 opgenomen. In de rapporten wordt verder ingegaan op de aantallen zeehonden bij ons en in onze buurlanden, over doodsoorzaken, over de opvang van zeehonden en de zin en onzin van dergelijke opvang.

De onderliggende nota werd opgesteld op vraag van de stad Nieuwpoort, naar aanleiding van het aanspoelen van een aantal zeehonden die blijkbaar incidenteel gedood werden tijdens visserij-activiteiten eind 2020. Een aantal van de zeehonden die in 2020 aanspoelden dient nog te worden onderzocht. De onderstaande resultaten zijn dus nog preliminair, maar zullen naar verwachting niet meer grondig wijzigen.

1. Inleiding

Zeehonden, zowel de gewone zeehond als de grijze zeehond, zijn niet langer bedreigde diersoorten in het zuidelijk deel van de Noordzee: populaties groeien, en zijn voor wat betreft de grijze zeehond omvangrijker dan in om het even welke periode in de geschiedenis van de Noordzee. Dit betekent ook dat zeehonden steeds nadrukkelijker aanwezig zijn in onze wateren en op onze stranden. De aantallen zijn echter zeer laag in vergelijking met deze in de buurlanden. De hernieuwde aanwezigheid van zeehonden leidt tot conflicten: het publiek moet het weer gewoon worden dat zeehonden komen uitrusten op het strand en op strandhoofden, en die aanwezigheid correct leren interpreteren. Momenteel worden rustende zeehonden te vaak verstoord op de stranden door strandbezoekers en hun loslopende honden.

Daarnaast worden ook, door de groeiende populaties, steeds vaker zeehonden incidenteel gevangen tijdens visserij-activiteiten, zowel recreatieve als professionele. In 2001 werd de recreatieve visserij op zee met warrelnetten en kieuwnetten verboden omwille van incidentele vangst van zeezoogdieren (vooral bruinvissen). In 2015 werd deze visserij ook op het strand verboden, met tot gevolg dat op het strand enkel nog kartenetten en platte netten mogen geplaatst worden. Incidentele vangst van bruinvissen daalde sterk vanaf 2015, vermoedelijk door dit verbod, maar af en toe werden nog zeezoogdieren aangetroffen die verdronken waren in kartenetten. Het huidige aantal incidentele vangsten van bruinvissen bij strandvisserij is lager dan het aantal vóór 2015, maar mogelijk biedt zich, door groeiende zeehondenpopulaties, een probleem aan voor zeehonden.

Zeezoogdieren zijn zeer populair, en sterfte van zeezoogdieren door toedoen van de mens wordt door het publiek als zeer negatief ervaren. Incidentele vangst van zeezoogdieren moet beschouwd worden als één van de negatieve effecten die visserij heeft op het ecosysteem. Deze sterfte is in onze wateren niet van een niveau dat het populaties van zeehonden in gevaar brengt, of dat het de groei van populaties afremt. Naast incidentele vangst is er ook een positieve menselijke impact op zeehonden: “kneusjes”, zeehonden die door natuurlijke selectie uit het ecosysteem zouden verdwijnen, worden overal langs de kust van de Noordzee opgevangen en na verzorging weer vrijgelaten.

2. 2019

In 2019 spoelden 43 zeehonden stervend of dood aan, waaronder een dier aan de Hobokense polder, rechteroever van de Schelde. Bijkomend werd een dood dier op zee gevonden (opgevist en binnengebracht in de haven), en werden dode zeehonden gevonden in de haven van Nieuwpoort, de haven van Zeebrugge en in de Schelde. De 47 dode dieren uit 2019 zijn opnieuw een hoger aantal dan in 2018, dat op zich al een recordjaar was. 40 % van de dieren werd verzameld voor verder onderzoek. Identificatie was niet steeds mogelijk door het niet meer aantreffen van het gestrande dier, de verregaande ontbinding en/of het ontbreken van de kop. Van een groot aantal dieren (33) kon geen doodsoorzaak bepaald worden: daarvoor waren ze in een te verregaande staat van ontbinding. Twee grijze zeehonden en drie gewone zeehonden stierven vermoedelijk als gevolg van predatie door een grijze zeehond. Een volwassen mannelijk grijze zeehond die in een zeer verse toestand aanspoelde te Koksijde op 1 mei had een diepe snede in de buik. Vermoedelijk was het zeer dicht bij, of op het strand door incidentele vangst gestorven. Incidentele vangst werd ook vermoed als doodsoorzaak voor een andere grijze zeehond en voor drie gewone zeehonden. Alle dieren die vermoedelijk gestorven zijn in visnetten spoelden aan tussen maart en mei.

3. 2020

3.1 Aantal gestrande zeehonden

In 2020 werden 43 dieren dood of stervend aangetroffen op het strand of in een haven en werd een dood dier op zee aangetroffen – iets minder dan in 2019 (zie tabel 1-3). Onder deze dieren waren er 17 gewone en 16 grijze zeehonden – van 11 dieren kon de soort niet meer achterhaald worden.

3.2 Plaats van aanspoelen of dood

De gewone zeehonden spoelden aan, of stierven op het strand, tussen Knokke-Heist en De Haan-Wenduine (3), Bredene en Middelkerke (3) en Nieuwpoort en De Panne (11). De grijze zeehonden spoelden aan tussen Knokke-Heist en De Haan-Wenduine (2), Bredene en Middelkerke (7) en Nieuwpoort en De Panne (6), en de niet tot op soort gebrachte dieren tussen Knokke-Heist en De Haan-Wenduine (3), Bredene en Middelkerke (7) en Nieuwpoort en De Panne (1).

3.3 Doodsoorzaak

De vermoedelijke doodsoorzaak van de gewone zeehonden was in 5 gevallen natuurlijk, in 3 gevallen incidentele vangst (waarvan 1 dier met zekerheid in een strandnet) en in 1 geval verstrikking in een touw. Van 8 dieren is geen doodsoorzaak gekend – van enkele van deze dieren wordt in de komende maanden nog een autopsieverslag verwacht. Van de grijze zeehonden zijn 7 dieren vermoedelijk gestorven in visnetten (waarvan mogelijk 2 in strandnetten), en zijn 2 dieren een natuurlijke dood gestorven. Van 7 dieren kon geen doodsoorzaak vastgesteld worden; van 2 dieren volgt nog een

autopsieverslag dat mogelijk een vermoedelijke doodsoorzaak kan toewijzen. Van de dieren die niet tot op soort konden geïdentificeerd worden, is een dier gestorven in een kartenet op het strand; het is na losmaken uit het net niet aangespoeld.

Incidentele vangst met bevestiging van het net waarin een dier gevangen werd, vond plaats op het strand van Middelkerke (1) en Nieuwpoort (2). In elk van de gevallen ging het om een kartenet. Van de andere dieren kon niet vastgesteld worden of ze bij strandvisserij dan wel in professionele warrel-netvisserij op zee, dicht bij de kust, gestorven zijn. In bepaalde gevallen kon vastgesteld worden dat een professionele visser actief was dicht bij de kust, terwijl ook netten aanwezig waren op het strand. De dieren met onbekende bron van (vermoedelijke) incidentele vangst werden gevonden te Oostende (1), Middelkerke (1), Nieuwpoort (3) en Koksijde (3). Zoals ook in het verleden vastgesteld, is incidentele vangst vooral een probleem voor het westelijke deel van de kust.

4. Conclusie

Het grootste deel van de incidentele vangsten van zeehonden in 2020 vond plaats op het strand of zeer dicht bij de kust tussen Nieuwpoort en De Panne. Het aantal zeehonden dat in 2020 langs de Belgische kust met zekerheid of grote waarschijnlijkheid gestorven is in recreatieve strandnetten kan als relatief laag worden ingeschat. Er wordt niet verwacht dat deze vorm van sterfte een negatieve impact heeft op de populatieontwikkeling van de betrokken soorten op de schaal van de zuidelijke Noordzee. Niettemin kan gesteld worden dat jaarlijks enkele zeehonden verdrinken in strandnetten en dat dit omwille van publieke perceptie en dierenwelzijn de nodige aandacht verdient. De toename in het aantal incidentele vangsten kan waarschijnlijk niet toegeschreven worden aan een stijgende trend in strandvisserij, wel aan stijgende aantallen zeehonden.

De beschermde status van zeehonden in België, samen met grote publieke verontwaardiging die volgt op incidenten met zeehonden, moeten aanleiding zijn om de vinger aan de pols te houden. Er moet voldoende aandacht besteed worden aan controle van de correcte toepassing van de technische voorschriften voor het gebruik van recreatieve strandnetten, en er moet op gepaste manier gereageerd worden op het overtreden van gemeentelijke en Vlaamse reglementering. Bij het vaststellen van problemen moet overwogen worden om plaatselijke en regionale reglementering (temporele bepalingen, ruimtelijke bepalingen, technische voorschriften) op termijn eventueel te herzien.

Daarnaast zou een overleg met de professionele visser(s) die dicht bij de kust vissen met warrel- en kieuwnetten nuttig zijn. In het verleden werd medewerking verkregen van professionele staand wantvissers: ze meldden incidenteel gevangen beschermde diersoorten en brachten de dode dieren binnen in de haven – iets wat door de bevoegde overheid, zoals voorzien in het KB van 21 december 2001, discreet en confidencieel behandeld werd.

Figuren

Foto's van zeezoogdieren in visnetten zijn zeldzaam: netten van recreatieve vissers worden vaak geleegd wanneer ze nog in zee liggen, en incidenteel gevangen dieren worden daar al uit het net verwijderd. Professionele vissers zullen zelden incidenteel gevangen dieren melden of ze binnenbrengen in een haven voor verder onderzoek. Hieronder enkele voorbeelden van incidentele vangst; het betreft telkens kartenetten. Warrel- en kieuwnetten (verboden bij recreatieve visserij) zijn voor zeezoogdieren gevaarlijker dan kartenetten, mogelijk door hun lengte en het feit dat ze geen unieke opening hebben en daardoor over hun hele lengte zeezoogdieren kunnen vangen. Bovendien zijn ze voor bijvoorbeeld bruinvissen akoestisch weinig reflectief, waardoor ze door echolocatie moeilijker te detecteren zijn.

Figuur 1. Zeehonden en een bruinvis gestorven in kartenetten: Koksijde 3/1/2010 (linksboven), Zuydcoote (F), 21/1/2010 (rechtsboven), Koksijde 18/10/2014 (linksonder), De Panne 24/3/2016 (rechtsonder).

Literatuur

- Haelters, J., F. Kerckhof, K. Moreau, M. Potin, M. Doom & T. Jauniaux, 2018. Strandings en waarnemingen van zeezoogdieren en opmerkelijke vissen in België in 2017 [Strandings and sightings of marine mammals and some remarkable fish species in Belgium in 2017]. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN), Brussel. 30 pp.
- Haelters, J., F. Kerckhof, K. Moreau, B. Rumes, M. Potin, T. Jauniaux & D. Vercayie, 2019. Strandings en waarnemingen van zeezoogdieren en opmerkelijke andere soorten in België in 2018 [Strandings and sightings of marine mammals and remarkable other species in Belgium in 2018]. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN), Brussel. 34 pp.
- Haelters, J., F. Kerckhof, K. Moreau, B. Rumes, Team SeaLife, T. Jauniaux & P. Cornillie, 2020. Strandings en waarnemingen van zeezoogdieren en opmerkelijke andere soorten in België in 2019 [Strandings and sightings of marine mammals and remarkable other species in Belgium in 2019]. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN), Brussel. 34 pp.

Tabel 1. Strandingen en incidentele vangst van gewone zeehonden in 2020 (voorlopige data voor wat betreft de doodsoorzaak; gegevens KBIN). DCC geeft een indicatie van de ontbindingstoestand: van 1 (levend) en 2 (zeer vers) tot 5 (zeer zwaar ontbonden); 0: onbekend.

Datum	Plaats	Omstandigheden	Opmerkingen	DCC	Vermoedelijke doodsoorzaak
6/02/20	Koksijde	Aangespoeld	Verzameld voor onderzoek.	3	Onbekend
9/02/20	Oostende	Aangespoeld	Verzameld voor onderzoek.	2	Onbekend
21/03/20	De Panne	Aangespoeld	Verwonding kop; naar destructie; mogelijk predatie.	3	Natuurlijk?
21/04/20	De Haan-Wenduine	Aangespoeld	Grote verwonding kop.	3	Onbekend
3/05/20	Nieuwpoort	Gevonden in haven	Platvis in trachea	3	Natuurlijk
8/05/20	Nieuwpoort	Gestorven op het strand	Zeer ziek dier.	2	Natuurlijk
10/05/20	Koksijde	Aangespoeld	Zeer rot dier op strand; naar destructie.	4	Onbekend
1/08/20	Nieuwpoort	Aangespoeld	Verstrikt in een touw met lokeenden; ligt nog in het slijk op 3/8, onbereikbaar; niet opgehaald.	3	Verstrikt in afval
13/08/20	Koksijde	Aangespoeld	Naar destructie.	4	Onbekend
14/08/20	Middelkerke	Aangespoeld	Eerst op zee gezien op 1-2 mijl uit de kust, later op de dag aangespoeld. Pup. Naar destructie.	4	Onbekend
25/08/20	Knokke-Heist	Aangespoeld	Naar destructie	4	Onbekend
31/08/20	De Haan-Wenduine	Aangespoeld	Zeer ziek dier.	3	Natuurlijk
1/09/20	Oostende	Aangespoeld	Naar destructie.	2	Onbekend
1/12/20	De Panne	Aangespoeld	Zeer klein voor tijd van het jaar.	3	Natuurlijk?
11/12/20	Nieuwpoort	Aangespoeld	Dier heeft een messteek (?) in buik.	2	Mogelijk bijvangst
13/12/20	Koksijde	Aangespoeld	Bloed uit muil. Vermoedelijk bijvangst dicht bij kust of op strand.	2	Mogelijk bijvangst
15/12/20	Nieuwpoort	Aangespoeld	Bijgevangen in kartenet.	2	Bijvangst, recreatieve visserij

Tabel 2. Strandingen en incidentele vangst van grijze zeehonden in 2020 (voorlopige data voor wat betreft de doodsoorzaak; gegevens KBIN)

Datum	Plaats	Omstandigheden	Opmerkingen	DCC	Vermoedelijke doodsoorzaak
28/02/20	Nieuwpoort	Aangespoeld	Mogelijk verdronken in strandnet.	2	Mogelijk bijvangst
14/03/20	Nieuwpoort	Aangespoeld	Verdronken in kartenet.	2	Bijvangst, recreatieve visserij
24/03/20	Koksijde	Aangespoeld	Zeer dik; bijvangst?	2	Mogelijk bijvangst
14/05/20	De Haan-Wenduine	Gestorven op het strand	Zeer ziek dier.	2	Natuurlijk
14/05/20	Oostende	Aangespoeld	Juveniel; naar destructie.	4	Onbekend
17/05/20	Oostende	Aangespoeld	Huidletsels (schroef?).	2	Onbekend
3/06/20	Knokke-Heist	Aangespoeld	Tamelijk groot (+40 kg); zeer rot, naar destructie.	4	Onbekend
5/06/20	De Panne	Aangespoeld	Adult mannetje met gaten in lijf, naar destructie.	3	Natuurlijk
1/07/20	Op zee	Gevonden op zee	Groot dier, weggesleept uit ankergebied	4	Onbekend
23/10/20	Middelkerke	Aangespoeld	Ongeveer 70 kg.	3	Onbekend
5/11/20	Koksijde	Aangespoeld	Volle maag; tekenen van bijvangst.	3	Mogelijk bijvangst
1/12/20	Oostende	Aangespoeld	Mogelijk bijvangst.	2	Mogelijk bijvangst
2/12/20	Middelkerke	Aangespoeld	Bloedend uit muil; waarschijnlijk bijvangst.	2	Mogelijk bijvangst
18/12/20	Nieuwpoort	Aangespoeld	Bijgevangen, vermoedelijk strandvisserij. Gekend dier in Nieuwpoort haven.	2	Bijvangst, recreatieve visserij?
25/12/20	Oostende	Aangespoeld	Pup, naar destructie.	4	Onbekend
25/12/20	Oostende	Aangespoeld	Naar destructie. 35 kg	3	Onbekend

Tabel 3. Strandingen en incidentele vangst van niet tot op soort gebrachte zeehonden in 2020 (voorlopige data; gegevens KBIN)

Datum	Plaats	Omstandigheden	Opmerkingen	DCC	Vermoedelijke doodsoorzaak
12/02/20	Blankenberge	Aangespoeld	Naar destructie.	4	Onbekend
26/04/20	Zeebrugge	Aangespoeld	Geen nadere gegevens. Naar destructie.	4	Onbekend
13/05/20	Middelkerke	Aangespoeld	Naar destructie.	4	Onbekend
14/05/20	Bredene	Aangespoeld	Naar destructie.	5	Onbekend
6/07/20	Oostende	Aangespoeld	Naar destructie.	4	Onbekend
16/08/20	Middelkerke	Aangespoeld	Naar destructie.	0	Onbekend
17/09/20	Middelkerke	Aangespoeld	Kop beschadigd, groot dier.	3	Onbekend
29/09/20	Middelkerke	Aangespoeld	Oorspronkelijk 40 kg - naar destructie; stom Odette.	5	Onbekend
1/10/20	De Panne	Aangespoeld	Juveniel.	5	Onbekend
7/10/20	Blankenberge	Aangespoeld	Zeer rot; naar destructie.	0	Onbekend
15/10/20	Middelkerke	Bijvangst	14:00: dier vast in kartenet bij opkomend tij; brandweer kan er niet bij; Ship Support ter plaatse maar kan niets doen (112); dier verdronken en 18:30 volgende laagtij door visser uit net gehaald en kadaver laten gaan; niet aangespoeld (KBIN).	1	Bijvangst, recreatieve visserij